

Domagoj Sajter

osobne stranice

Uvođenje eura = znak hrvatske slabosti?

Objavljeno **28/12/2017**

"Svaki brbljavac je uvjeren da je postao veliki političar kad izjavi da politika nije moralna činjenica, da nju zanima samo uspjeh u borbi za vlast, da nju vode samo razlozi moći... Makijavelizam reduciran na stranačku disciplinu!"

Vlado Gotovac u Saboru, 1994.

"U politici apsurd nije hendikep."

Napoleon

"Praktična politika sastoji se u ignoriranju činjenica."

Henry Adams, američki povjesničar (1838 – 1918)

Nema dugo da su Vlada i HNB službeno, javno predstavili **strategiju uvođenja eura**. Značajna je to vijest iako nitko nije šokiran najavom namjere odustanka od još jednog dijela hrvatske suverenosti – monetarne samosvojnosti. Već godinama se iz HNB-a zaziva uspavljivanje kune. I u crtiću kojega su narodu pripremili u kojem vizualno naglašavaju prednosti odbacivanja vlastite valute, predstavili su kunu kao umornu kovanicu na koljenima. Čini se jedino humanim skratiti joj muke i preparirati ju...

- Screenshot iz animiranog filma Vlade RH i HNB-a o uvođenju eura

https://www.youtube.com/watch?v=y_MUFTL8OFM

Na ovim je stranicama **već pisano** o prednostima i manama odbacivanja vlastite valute, i neće biti ponavljanja gradiva, samo će se pojedine ideje proširiti s ciljem poticanja čitatelja na samostalno kritičko razmišljanje.

Gubitak monetarne suverenosti ima **nemjerljiv trošak**. On se može procjenjivati tek okvirno, i tek onda kad se uvidi da monetarne suverenosti nema.

Zamislimo noćnu vožnju po jakoj kiši. Kad je auto kupljen prije nekoliko godina zračni su jastuci kao dodatna oprema bili skupi, pa vozač nije htio nadoplatiti za njih. Iskrsne izvanredna situacija, sudar je neizbježan, kad u milisekundi netom prije udarca zaustavi se vrijeme, kao da je netko pauzu pritisnuo, i glas upita vozača: *“Koliko ste sad voljni platiti za zračni jastuk koji vam može spasiti život?”* Nema toga broja, nebo je plafon, život je cijena. Monetarna suverenost je skupa oprema koja skoro uopće ne treba sve dok jednom ne zatreba, i zato je praktično nemoguće procjenjivati njenu realnu vrijednost. Ona ne sprječava sudare, ali ih može amortizirati. Ne obećava izlazak iz vozila bez polomljenih kostiju, ali može spasiti život. Da, ona ima svoje troškove, ali sve što vrijedi košta, i zato je sva diskusija oko troškova monetarne suverenosti u svojoj srži bespredmetna; kao što se ne može imati geostrateška politička moć bez ulaganja u vojnu opremu koja se uglavnom uopće ne koristi, tako se se ne može imati ni monetarna suverenost bez troškova vlastite valute.

Budući da je **povratak** u nacionalnu valutu **nemoguć**, jedino naknadno, nakon dugog vremena moglo bi se procjenjivati jesu li troškovi vlastite valute premašivali koristi, a to je pokazao primjer **grčke** krize. **Europski revizorski sud** prije nekoliko tjedana objavio je **izvješće** u kojem je ispitao tri programa (2010., 2012., 2015.) spašavanja Grčke europskim novcem ukupne vrijednosti **368 milijarda eura**, pri čemu je utvrdio brojne nedostatke i tek ograničeni uspjeh. Svejedno, bez obzira na sve, Grčkoj nije dopušten povratak monetarne suverenosti koja očito vrijedi više od 368 milijarda. A što da je Grčka teoretski imala vlastitu valutu? Središnja banka mogla je kupovati državne vrijednosnice i riješiti velik dio problema devalvacijom. Financiranje dugova inflacijom nije optimalna strategija ali može biti zlata vrijedan izlaz (“zračni jastuk”) u ekstremnim situacijama. Stoga, ako se jednom zauvijek odričemo monetarne suverenosti tek će se za stotinjak godina (otprilike) moći reći jesu li troškovi monetarne suverenosti bili veći od koristi, ali sada to nitko ozbiljan ne može tvrditi jer će nas možda za 99 godina udariti takva monumentalna kriza da ćemo roniti Dunave suza za vlastitom valutom. Danas se to ne može znati, i tko god pri uvođenju eura govori o većim koristima od troškova ili ne razmišlja dugoročno ili uopće ne razmišlja.

Bez daljnjega, uvođenje eura ima brojnih **ekonomskih prednosti**. No, ekonomski benefiti koji se guraju u prvi plan skrivaju da je euro kao jedinstvena europska valuta prije svega **plemenit politički projekt** koji ekonomski ipak nije razborit. Euro-zona je još uvijek disfunkcionalna monetarna unija jer države članice nemaju integrirani, jedinstveni proračun i ekonomsku politiku, a kamoli zajedničke, standardizirane porezne sustave i socijalne politike. Ne postoji njemački euro i grčki euro, kao ni talijanski euro i finski euro – sve je to jedna te ista valuta. Ista valuta, ali države korisnice nemaju usklađene ekonomske cikluse i ekonomske politike, nemaju podudarne stope PDV-a, nemaju ujednačena davanja za mirovine i socijalu, ne izdvajaju jednako u proračun niti jednako iz njega dobivaju. Ista valuta: jedno odijelo skrojeno za sve jednako, a države nisu isto građene. I dok se unutar Hrvatske kao unitarne države koja ima svoju valutu županije mogu međusobno nadmetati oko privlačenja stranih investicija, županije ne mogu donositi vlastite zakone i mijenjati porezne stope. S druge strane, u euro-zoni članice imaju jednu valutu ali se nadmeću oko privlačenja stranih investicija spuštanjem poreza, deregulacijom poslovanja, a u krajnjim slučajevima i stvaranjem off-shore zona unutar unije, a sve to čini jedinstvenu valutu nestabilnom. U suvremenom svijetu koji je podijeljen na nacionalne države – svaka sa svojim parlamentom koji izglasava zakone i proračun, sa vlastitom fiskalnom, socijalnom, geostrateškom politikom – jednoj, pojedinačnoj državi najbolje prijanja i stoji monetarna suverenost zbog toga što je valuta (monetarna politika) u načelu skrojena po mjeri konkretne zemlje, a ne po nekoj idealiziranoj, općoj mjeri (zašto onda kuna ne pristaje Hrvatskoj, i može li se prekrojiti tako da pristaje, drugo je pitanje). Iz političkih je motivacija (ne iz ekonomskih – one ne pristaju) uveden euro, kao alat trajnog mira na kontinentu koji je čitav svijet u samo trideset godina (1914-1945) dvaput doveo na rub ponora, pred raku iz koje zjapi oko **sto milijuna ubijenih**.

Budući da je euro trebao biti (i jest) alat veće političke integracije kontinenta, a tek potom ekonomski alat, i najava namjere uvođenja eura u Hrvatskoj prije svega je **politička poruka** o volji za većom integracijom u Europsku uniju. To je savršeno u redu, ka Europi smo povijesno, kulturno, ekonomsko i strateški orijentirani. U svakoj zajednici, od bračne do Europske unije, potrebno je interes zajednice stavljati iznad pojedinačnih ako se želi da zajednica dugoročno prosperira. U tom kontekstu odustanak od monetarne suverenosti **ima dubokog smisla**. A što to konkretno znači? Jednako kao i u braku – nema više moje blagajne, postoji samo *naša*. Tako će i hrvatske monetarne rezerve otići u Frankfurt, u pričuve Europske središnje banke. Treba pritom biti svjestan da za okruglim stolom iste te Europske središnje banke za kojim se donose važne odluke o europskoj monetarnoj politici **hrvatski glas neće imati gotovo nikakvu težinu**, a lokalni – uži hrvatski interesi uopće neće biti razmatrani, dijelom iz realnih razloga (jer imamo malen broj stanovnika i maleno gospodarstvo), a dijelom stoga što našu elitu mahom čine snishodljive dodvorice, beskarakterni pozeri i osobnosti kvalitetne ambalaže bez sadržaja. Dugogodišnja politika razjedinjavanja, podjela i potkopavanja svih vrijednosti dovela je do opće slabosti političkih struktura. Pragmatični makijavelizam u kojem je najvažnija stvar u svemiru zasjesti na vlast i koprcati se kako god i koliko god samo da se na vlasti o(p)stane, učinila je normalnim dojučer nepojmljive obrate (HNS-a HDZ-u, HSS-a SDP-u, sutra opet sve nazad), a sve u svemu do kronične malaksalosti u kojoj nitko nema političke snage nizašto jer je svu energiju utrošio ili na makar-kakvo održavanje na vlasti, ili na pokušaje svrgavanja za koje unaprijed zna da će biti neuspješni. Nije li sasvim dovoljno uočiti da ne postoji ni minimalno snažna politika koja bi uspjela zabraniti pušenje u kafićima, pa se zimi nepušač lijepo nadimi poput kobasice, a kad nisu u stanju odrezati notorno kancerogenu pojavu kako će tek odrezati ondje gdje će biti razumnih otpora?

Možda najvažnije u prelasku na euro je uočiti činjenicu da nam euro zapravo uopće ne treba, samo kad bi hrvatska politika bila odlučnija i dugoročno orijentirana. Naime, Hrvatska bi trebala sama zbog sebe provoditi nužne promjene u ekonomiji, u pravosuđu, u društvu. Ne treba nam nitko izvana govoriti što je potrebno, sve to znamo i sami. Iza zatvorenih vrata svi se političari sasvim lijepo slažu oko većine stvari, ali nitko nema hrabrosti

izaći s istim u javnost jer se boji gubitka glasova. Unutarnja slabašnost dovela je do jedinog mogućeg pokretača promjena: euro-škripca. Nakon pritiska prilagodbe pri ulasku u uniju izgubio se zamašnjak, splasnulo je elan, a volja za reformama ishlapila. Jedino što je preostalo jest upregnuti proces uvođenja eura kao kohezivnu lokomotivu kroz reforme, te skalpelom eura rezati ono što se i bez eura mora, te tako steći ispriku: *“birači, mi to moramo ne zato što to želimo, nego je to uvjet za ulazak u euro-zonu”*. Odgovornost za teške, ali nužne odluke, za zahtjevne reforme prebacit će se na stisak euro-kluba jer nema domaće snage koja bi iznijela i provela strukturne reforme. Drugim riječima, i lijevi i desni znaju što se treba učiniti i što je nužno, ali se boje da bi poslije izgubili izbore. Budući da im je važnije biti na vlasti nego disati ovako se odgovornost može svaliti na treće, a cijena opstanka političkoga duopola platit će se kunom.

Trenutak

Ne treba podcijeniti da volja Hrvatske za eurom osnažuje (bar malo) i euro-zonu jer nakon dugih godina kriza i nestabilnosti, evo!, jedna članica unije i dalje prepoznaje euro kao vrijedan projekt i želi mu pristupiti, za razliku od sve jačih glasova iz drugih članica koje zazivaju povratak nacionalnim valutama. Hrvatska bi zapravo mogla profitirati od fragilnosti eura jer teže je upasti u moćan, bogat, uređen klub nego u izranjavanu, klimavu reprezentaciju koja ima izvrsnu sredinu, ali kilavu periferiju – napad i obranu. Zato je ovo možda najbolji trenutak za početak postupka pristupanja euro-zoni.

Referendum

Politički vrh navodi kako su se građani odlučili za euro na referendumu za pristupanje Europskoj uniji, te da Hrvatska mora uvesti euro jer se na to obvezala ugovorom o pristupanju uniji. To nije potpuna istina jer se ne može znati što je tko mislio kad je zaokruživao za EU, a iako se od svih članica traži uvođenje eura nigdje nije navedeno u kojem roku: to može biti 2020. ali i 2120. godine, ovisno o volji članice (i tome jesu li kriteriji ispunjeni).

Prethodni je tekst objavljen u Prilici, mjesečnom prilogu Glasa Koncila, u broju 12/2017.

Ovaj unos je objavljen u **ekonomija** i označen **euro**, **Europska unija**, **Grčka**, **HNB**, **Kuna**, **novac** autor **Domagoj Sajter**. Bookmarkirajte **stalnu vezu** [<http://domagoj-sajter.from.hr/?p=995>] .